

RADYO-TELEVİZYONUN TOPLUMSAL ÖNEMİ ve TRT

ŞANSU yemişiçi
tüm iktisatçı lar biri iği üyesi

RADYO-TELEVİZYONUN TOPLUMDAKİ YERİ

20. yüzyılın önemli buluşlarından radyo-televizyon çağımıza damgasını vurmuş teknolojik bir gelişim aracıdır. Kitlelere gitmede, kamuoyunun oluşturulmasında, kitlelerin belirli yönde bilinçlendirilmesinde radyo ve televizyonun ne denli etkin araçlar olduğu geçmişteki olaylarla kanıtlanmıştır. Bu iki önemli kitle haberleşme aracı, kullanım amaçlarına göre gerçekten çok etkin roller alabilir toplumda. Nitekim Almanya ve İtalya'da Hitler ve Mussolini kitlelere, son derece yanlış ve korkunç hedefler saptarken radyoyu propaganda aracı olarak kullanmış ve bunda son derece başarılı olmuşlardır. Zaten bir toplumda radyo ve televizyonun; yayınları ile, izlediği yayın politika-

sı ile geniş yankı uyandırmasının tek nedeni varlığının önem derecesidir.

Bu iki kitle haberleşme aracının önemi, elbette gelişmemiş, geri bırakılmış ülkelerde daha da fazladır. Ve bu ülkelerde radyo-TV yayınları alabildiğine büyük bir görev ve sorumluluk yüklenmiştir. Geri bırakılmış ülkelerde radyo ve TV yayınlarına niçin büyük görevler düşmektedir? Olayı daha somuta indirebilmek için sorunu, ülkemiz açısından incelemekte yarar vardır sanırız.

Önce, ülkemizde okuma-yazma oranını düşüktür. 1970 nüfus sayımına göre ülkemizde toplam nüfusun % 37'si okuma yazma bilmemektedir. Ayrıca okur-yazar oranının % 63 olarak belirlenmesi gerçekte yanıltıcıdır. Çünkü yapılan istatistiklerde yalnızca okur-yazar olmak ölçüt olarak alınmaktadır. Oysa eğitim dediğimiz olay, bilinci de içerir ve bu anlamda okur-yazar oranı muhtemelen ki Türkiye'de çok daha düşüktür. Kaldı ki bütün bunların dışında, okuma alışkanlığı da azdır ülkemizde. Bunun çeşitli sosyo-ekonomik ve kültürel nedenlerine inmek iz in olayı gerçeklikle saptayacak bazı rakamlara bakalım.

ADAM BAŞINA GAZETE KAĞIDI TÜKETİMİ (1964)

Ülke	Kg
ABD	37,9
Japonya	12,5
Almanya	11,7
Fransa	11,3
Arjantin	8
İtalya	7,4
İsrail	6,2
Yunanistan	3,6
Yugoslavya	3
Meksika	2,9
SSCB	2,7
Bulgaristan	2,6
İspanya	2,5
Kore	1,9
Romanya	1,8
Gana	1,5
Mısır	1,4
Türkiye	1,1
Formoza	1
Tayland	0,7
Tunus	0,3
Hindistan	0,3
Pakistan	0,2
Suriye	0,1

Kaynak: M. Aytur, Kalkınma Yarışı ve Türkiye, s. 107

Kitle haberleşme araçları içinde radyo-TV ile birlikte önemli bir yere sahip olan gazete yayınları ile toplumun gelişimi ve kültürü arasındaki ilişkiden kolayca söz edebiliriz. Bu noktadan hareketle ulusların gazete okuma alışkanlığını ölçmek ve karşılaştırmak bir göstergesi olabilir. Çeşitli ülkelerin yıllık gazete kağıdı tüketimini gösteren aşağıdaki tabloda Türkiye'nin durumu hiç de iç açıcı değildir.

Değerlendirmelerimizi, daha yakın zamana gelerek de sürdürebiliriz. Önder Şenyapılı'nın "Cumhuriyetin 50. yılında Türk Basını" adlı araştırmasında, 1973 de Türkiye'de 400'ün üzerinde günlük gazete basıldığı ve günlük basım sayısının 2 800 000 dolayında olduğu açıklanmıştır. Gelişmiş ülkelerde toplam basım sayısı ise şöyledir:

SSCB	81 milyon
ABD	62 "
Japonya	53 "
İngiltere	28 "
Almanya	20 "
Fransa	12 "

Yine SSCB, ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, İsveç, Japonya, Norveç, Yeni Zelanda, İsviçre ve Danimarka'da her 100 kişiye 25-53 arasında gazete düşmektedir. Oysa bu sayı Türkiye için yalnızca 8'dir. Gazete yayınları ile ilgili bu rakamlar, Türkiye'de genel olarak okuma alışkanlığının az olduğu gerçeğini doğrulamaktadır. Çünkü gazete okuma alışkanlığı bir ölçüde kitap okuma alışkanlığına da öncülük edebilmektedir.

Soruna böylece baktığımızda, okuma-yazma oranının düşük, okuma alışkanlığının çok az olduğu ülkemizde kulağa, kulak ve göze seslenen kitle haberleşme araçlarının işlev, görev ve sorumluluğu herhangi bir gelişmiş ülke radyo ve TV sorumluluğunu çok aşmaktadır diyebiliriz.

İkinci olarak, bilinmektedir ki, radyo ve hele televizyon dünyanın sayılı pahalı endüstrilerindedir; ister özel girişime ait olsun, ister kamu kuruluşu olarak düzenlensin büyük yatırımlara ihtiyaç gösteren teknik ve ekonomik birimlerdir. Televizyon reklam

için saniyesini 400-500 lira-ya kiralayabiliyorsa, buradan kaba da olsa bir maliyet kavramına ulaşılabılır. GSMH'sı (gayri safi milli hasıla) düşük, kişi başına düşen milli geliri çok az olan Türkiye gibi gelişmemiş ülkelerde halkın çok düşük gelirlerinden toplanan vergilerle, böylesine pahalı bir hizmet gerçekleştirebilirken; halka en iyi, en güzel, en doğru, en yararlı, en uygun yayını ulaştırmak kaçınılmaz bir görev, mutlak bir yükümlülüktür. Ekranda ve mikrofonda boşa geçirilen her saniye; yararsız ve hele halk gerçeğine, ülke çıkarlarına aykırı kullanılan her dakikanın sorumluluğu her an duyulmak zorundadır.

Radyo ve TV, halkın haber almasında, eğitiminde, kamu oyunun oluşumunda çok etkin araçlar olduğundan, statüleri pek çok ülkede ve ülkemizde en üst yasalarca belirlenip düzenlenmiş, kötüye kullanılması için gerekli güvenceler sağlanmış ya da sağlanmaya çalışılmıştır. 1961 Anayasası, halk oyunu oluşturan ve açıklayan kuruluşların yanlış işleyişine engel olmayı, böylece hak ve hürriyetlere ağır darbeler vurmaya önlemek amacıyla devlet radyosunun halkı yanlış yöne sevketmemesi için engelleyici hükümler getirmiştir. Türkiye'de radyo ve televizyonun devlet radyo ve televizyonu olması, hukuki durumunun en üst yasalarca belirlenmesi kendiliğinden olmamıştır. Bu, belirli bir ihtiyacın sonucudur. 1960 devriminden önce radyo aracılığı ile kamu oyunun ne derece yanlış ve kötü yönde oluşabileceği deneylerle görülmüştü. Ayrıca belirli temel ekonomik faaliyetlerde devletçiliği ve devlet öncülüğünü kabul eden anlayış; halkın temel çıkarlarından yana bir yayın gerçekleştirme görevini yükümlenen radyo-televizyonu da, devlet denetimi altında tutmayı görev bilmiştir. Çeşitli çıkar gruplarının sözcüsü olabilecek özel radyoculuk elbette gelişmemiş ülkeler açısından onarılamıyacak sakıncalarla dolu olur. Bu nedenledir ki, TRT devlet radyosu olmasının yanlıra, 9.6.1937 tarih ve 3222 sayılı Telsiz Yasasının ilgili hükümleri gereği radyodifüzyon ve televizyon niteliğinde olan tesislerin

kurulması ve işletilmesi konusunda da tekel hakkına sahiptir. Kısaca, devlet kitle haberleşmesinde, halk eğitiminde ve kamuoyunun oluşumunda radyo ve televizyonun itici ve yönlendirici olmasını sağlama yönünde yasalarca belirlenen bir görev yüklenmiştir. Kanımızca, devlet radyoculuğunun benimsenmesi olayının temelinde, radyo-TV yayınlarına halk çıkarları, ülke gerçekleri doğrultusunda yön vermek ve düzenlemek kaygısı yatmaktadır.

SON BİR YIL İÇİNDE RADYO-TV'NİN YAYIN POLİTİKASI

Buraya kadar radyo-televizyonun önemi ve yerini genel bir yaklaşım içinde incelemeye çalıştık. Acaba bu genel yaklaşım çerçevesinde son bir yılın radyo-TV yayınları nasıl değerlendirilebilir?

12 Mart baskı döneminden sonra TRT'de yönetim kadrosunda yapılan değişiklikler doğal olarak yayın politikasına da yansımıştır. Başlangıçta yönetim kademelerince radyo ve TV arasında kesin bir öncelik ayrımı yapılmış ve TV ön plana alınmıştır. Başlangıçtaki böylesine temel ve kesin bir tercih ise haklı olarak pek çok eleştiriye uğramıştır. Gerçi, etkinlik açısından ele alındığında TV radyo ile kıyaslanamayacak bir kitle haberleşme aracıdır. Ancak ülkemizde daha pek çok köye elektrik ulaşmamışken radyonun görevini adeta bitmiş gibi görmek büyük yanılıdır. Aksine radyoya, kırsal alandaki durgun halkı kültürel bakımdan harekete geçirmek, onları eğitmek, siyasal katılımlarını sağlamak yönünde büyük görevler düşmektedir. Bu dönemde, gerekli ön koşullar hazırlanmaksızın TV'nin yayın saatleri ve yayın alanı genişletilmiştir. Yayın alanının genişletilmesi, daha geniş kitlelerin bu çağdaş araçtan yararlanabilmesini sağlamak açısından elbette alkışlanacak bir olaydır. Ne var ki, yayın saatlerinin nicel olarak artması yayının niteliğini gerek teknik, gerekse öz açısından bozmuştur. Televizyonun pahalı bir araç olduğu gerçeğinden hareketle herşeyden önce yayının niteliği ve içeriği üzerinde önemle durmak, iyi-güzel-doğru programı, çok sayıda ama niteliksiz programa tercih

etmek gerekirdi. Tabii amaç, TV ve radyonun yayın saatlerini, taşra politikacısı anlayışı içinde "şu kadar yol, bu kadar çeşme yaptırdım" dercesine arttırmak değilse !..

Ayrıca televizyona öncelik tanıma tercihinin haklı gösterebilmek için olsa gerek, yetkililerce televizyonun 20-21 milyon kişilik bir izleyici kitesine seslendiği belirtilmektedir. Bu rakam TV vericilerinin yayın alanı kapasitesi hesaplanarak, bu alandaki nüfusun toplamı kadar kişinin TV izlediği varsayımı ile elde edilmiştir .sanırız. Oysa bu konuda daha gerçekçi rakamlara ülkemizdeki TV alıcı sayısı ile ulaşılabılırdi. 1974 Ekim ayı sonu itibarıyla ülkemizde 443 000 civarında ruhsatlı televizyon vardır. Bir televizyonu ortalama olarak en çok 10 kişinin izlediğini düşüsek, izleyici sayısı 4,5 milyon civarında olur (üstelik ortalama 10 kişi televizyon için yüksek bir rakamdır. Çünkü TV daha çok kentlerin orta ve yüksek sınıfının sahip olduğu bir araçtır. Bu aileler ise "çekirdek aile" tipindedir ve genellikle 3-6 kişiden oluşur). Ruhsatsız televizyon sayısının da ruhsatlılar kadar olduğunu kabul edersek iyimser bir görüşle sürekli televizyon izleyenlerin en çok 8-9 milyon dolayında olduğunu söyleyebiliriz ki bu daha gerçekçi bir rakamdır. Bu durum OECD'nin OECD ülkeleri ile ilgili ekonomik raporunda da açıkça görülmektedir. Üstelik OECD rakamı bizim ulaştığımız rakamın çok altındadır.

OECD ÜLKELERİNDE 1000 KİŞİYE DÜŞEN TV SAYISI

ülke	Sayı
ABD	449
Almanya	299
İngiltere	298
Fransa	227
İsviçre	222
Japonya	222
İtalya	191
İspanya	132
Portekiz	40
Yunanistan	10
Türkiye	3

Kaynak: Günaydın Gazetesi, 22 Aralık 1974

Yakın gelecekte TV alıcılarının sayısının bugünkü hızla artmasını da bekleyemeyiz. Bugün, TV alıcısı hâlâ pahalı bir araçtır ve fiyatı düşmediği takdirde potansiyel alıcısı çok olamayacaktır, çünkü TV yayın alanı artık Türkiye'nin gelişmemiş bölgelerine kaymaktadır. Bu bölgeler gelir dağılımı ve gelir düzeyi açısından ülkemizin en kötü durumundaki bölgeleri olup, yüksek alıcı fiyatlarını karşılayabilecek gelir düzeyindeki aileler, ülke batısının gelişmiş bölgelerine oranla daha az olacaktır.

Bu bulgulardan hareketle, TV'nin önemli olmadığını söylemek istemiyoruz. Aksine TV radyoya göre daha az kişiye seslenebileceği etkinliği sayesinde daha önemli görevi vardır. Fakat bugün ülkemizde eğitim ve kültür açısından kent nüfusuna göre çok daha geride olan kır nüfusumuzun büyük çoğunluğu için ön planda olan radyo'dur. Onların bu ihtiyacı açısından da radyoya en az TV kadar, yer yer TV'den de çok görev düşer ve önem vermek gerekir.

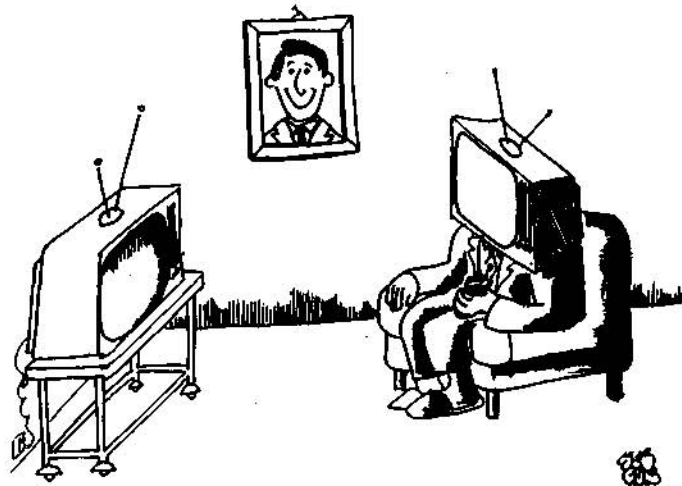
TRT'nin son bir yıllık yayın politikası içinde ikinci altı aydan başlayarak radyo yayınlarında da atılımlar yapılmaya ve radyonun da güncel olmaya başladığı görüldü.

Türkiye Radyolarıyla kurulduğundan bugüne rekabet eden, başka bir deyişle Türkiye Radyolarının yayınlarını sabote eden bir "polis" ve "meteoroloji" radyosu olgusu vardır. Dolmuş plakçılığı dediğimiz toplumsal bir olay, TRT'nin geçmişteki yanlış yayın politikası sonucu en çarpık biçimiyle gelişmiş ve geniş halk kitlelerinde yoz bir zevkli egemen olmasına yol açmıştır. Bu kültürü polis ve meteoroloji radyoları temsil etmekte ve beslemektedir. Türkiye Radyoları 1964-1971 arasında yayınlarında yaptıkları çeşitli değişiklik ve yeniliklerle, bu radyoların dinleyicisini kendine çekmeye çalışmış, fakat bunda pek başarılı olamamıştır. 1974'ün bu konudaki TRT anlayışı ise gerçekten çok düşündürücü ve iç karartıcıdır. Çünkü çok kolaycı bir yol seçilmiş, gerek TV ve gerekse radyolarda müzik yayın-

larında her türlü estetik kaygıdan uzak, mevcut müzik denetim kurullarının kararları hiçe sayılarak aynen polis radyosu müzik yayın politikası benimsenmiştir. Gerekçe çok basittir ve dediğimiz gibi kolaycıdır. "Halk böyle istediği için böyle olmuştur". Ayrıca böylesi bir düşünce biçimi ve değer yargısı giderek söz programlarına da yansımıştır. Adeta magazin dergilerinin dedi-kodu sayfası niteliğindeki söz programları, dinleyicisi ile iyi diyalog kurduğu gerekçeyle en başarılılar listesine alınmıştır. Böyle bir politikanın benimsenmesindeki gerekçe çok yünden eleştirilir. Bir kez, TRT'nin amacı halkı olduğu yerde bırakmak değil, halkı daha ileriye götürmek, geliştirmektir. Burada TRT, itici ve yönlendirici olmak durumundadır, zorundadır. Çünkü bilinmektedir ki, Türkiye'nin yapısal özelliklerinden dolayı halkımızın büyük çoğunluğu eğitimsiz bırakılmıştır. TRT'nin amacı, bu geniş bilinçlendirilmemiş kitleyi iyiye götürmek, bu kitleye iyi ve doğruyu kanalizasyon etmektir. Kaldı ki, polis, meteoroloji ve hatta üs radyolarının çarpık yönde etkilediği dinleyici kitlesine TRT radyolarının düğmesini çevirtmek başka yollarla da sağlanabilirdi. Yazımız-m başında, radyo-TV'nin yasa gereği TRT tekelinde olduğunu söylemiştik. İlerici ve devrimci bir atılım, zararlı ve

yasaya aykırı olan bu radyoların yasalara dayanarak kapatılması görevini yüklenmeli ve bu konuda bir kamuoyu yaratmalıydı sanırız.

İkinci bir önemli yayın politikası değişikliği ise, Günaydın, Kadın Saati gibi önemli bazı kuşak programların Türkiye Radyolarından ortak olarak yayınlamaya başlatılmasıdır. Türkiye sosyo-ekonomik, kültürel ve hatta iklim yapısı bakımından, doğusu ile batısı; güneyi ile kuzeyi arasında çok büyük farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde başlayarak, her plan döneminde bölgesel radyoculuğun gelişmesi gereği ve koşulları savunulmuş, bu yönde çalışmalar yapılmıştır. Bölge radyoculuğu ilkesi herşeyden önce bir plan ilkesidir. Türkiye Radyolarında merkezi bir yayına bütün Türkiye için yemek tarifi dahil yapılamayacağı açıkken; Günaydın gibi, Kadın Saati gibi bölgesel koşullara dönük olması gereken programların ne derece başarılı ve etkin olduğu tartışmalıdır. Gerçi bu eleştiriye TRT yetkilileri, "eski dönemde bölge radyoculuğu var mıydı? Merkezden yapılan yayının bantları belirli bir süre sonra bölgelere gönderilmekteydi", karşılığını vermektedirler. Bu söylenen gerçektir. Ancak bu yanlış uygulama, zamanında en çok eleştirilen ve o-

lanaklar elvermediği için başka türlü yapılamayan bir uygulama biçimiydi. Ve sürekli bu biçimin değiştirilmesi istenir, bu konuda raporlar verilir ve bölgelerce bölge gerçeğine uygun olarak hazırlanacak program türleri önerilirdi, özlem, iyi ve sağlıklı bir bölge radyoculuğuydu. Kalın ki, bir yanlıştın başka bir yanlışı yok edeceği de söylenemez. Geçmişteki hatalı bir uygulama, başka bir yolla -hem de daha pahalı olan bir yolla- bugün tekrarlanıyorsa aynı derecede eleştiriye açıktır. Yine ilerici ve devrimci, Türkiye gerçeklerine dönük bir yayın politikasının temel hedefi bölge radyoculuğunu, en iyi teknik ve personel olanaklarını gerçekleştirerek yürütme olmalıydı inancındayız.

Son olarak 1 Ocak 1975'den itibaren başlayan TRT 1-TRT 2 olgusuna değinelim. Gelişmiş batı ülkelerinin radyoculuğunda çeşitli kanallarla farklı kültür yapısında, farklı gruplara yayın yapıldığı bilinmektedir. Ve bu ülkelerin koşulları açısından bu olay doğaldır, olağandır. Şimdi böyle bir uygulama batıdaki örnekleri ölçü alınarak Türkiye'ye de getirilmiştir. Çağdaş radyoculuk anlayışı içinde böyle bir gelişime temelden karşı çıkılmaz. Ne var ki, hiçbir gelişim de makro planda ülkenin ve mikro planda o kuruluşun koşullarından soyutlanarak düşünülemez, değerlendirilemez. Bir toplumda temel tercihler belirlenmiş, kültür devrimi tamamlanmış ise, kişilerin, gereksinmelerine göre farklı radyo istasyonları arayacağı doğaldır. Ama henüz toplum bu aşamada değilse bu yönde sağlıklı tercihlerin olacağını söyleyebilmek olanaksızdır. TRT 2'nin amacı saptanırken, "bu programın dar bir seçkin azınlığa değil, her alanda bilgisini, görgüsünü ve kültürünü genişletmek isteyen topluluklara sesleneceği" öngörülmüştür. Bu yayının belirlenmiş özelliği ise, söz programlarının oransal olarak müzik programlarına göre yüksek olmasıdır. Yıllar yılı polis ve meteoroloji radyolarının dinleyici gruplarını kendi yayın istasyonlarına çekemiyen TRT sonunda TRT 1 programının yayını, bu radyoların yayın düzenine yaklaştırmıştır. Aca-

ba TRT 1 programını dinleyen geniş halk kitlesinin, % 60'a yakın söz programı yayınlanan TRT 2 programına kayması, bu yayını izlemesi nasıl mümkün olabilecektir? Amaç herkes istediği programı dinlemesini sağlamak ise, korkarız ki, TRT 2'de yayınlanan programlar, amaçlanan aksine dar bir azınlığa, yalnızca konuyla ilgilenen azınlığa seslenecektir.

Meselenin mikro planda, kuruluş açısından değerlendirilmesine gelince. Bu tür büyük atılımlar teknik ve personel olanaklarının geniş ölçüde artmasıyla söz konusu olabilir. Çünkü TRT 2 hergün 16 saatlik bir yayın fazlasını getirmiştir. Hem de yayının içeriği büyük araştırma, inceleme, derleme ve çalışmaya gereksinme gösterecek niteliktedir. 6 ay kadar önce TRT Genel Müdürü TV'da yapılan bir toplantıda yayın elemanlarının çok az olduğunu, mevcut muhabir, programcı, spiker ve teknisyenle yayının ancak ve çok güç koşullarla yürütüldüğünü belirtmişti. Altı ay içinde teknik olanakların arttırıldığını varsayabiliriz. Ne var ki, Radyo-TV yayıncılığı gibi gerçek bir uzmanlık dalı olan yayın mesleği dallarında altı ay içinde eleman açığını kapatmak, yeni elemanlar yetiştirmek oldukça güçtür. Mevcut yayın elemanları ile yürütülen günlük politika ise bir yandan yayının tükenmesi, diğer yandan kaçınılmaz olarak uzun fakat değersiz dakikalarla dinleyicinin boş yere işgal edilmesidir.

SONUÇ

Bu dönem içinde TRT'nin, yayınlarında bir yayın birliğine, yayın ilkelerinde tutarlı bir anlayışa kavuştuğunu söylemek gerçekten olanaksızdır. Geniş yayın saatleri içinde iyi programların -ülke çıkarlarına ve halkın gerçeğine uygun programların- hiç yayınlanmadığını söylemek vefasızlık olur. Hele pekçok kişinin dediği gibi, 12 Mart baskı dönemi yayın düzenine sonra bugünkü yayın düzenine bunca laf etmenin, çok sığ bir görüşle haksızlık olduğu bile söylenebilir. Ne var ki, burada büyük bir yanlışı belirtmemek daha da büyük haksızlıktır. TRT 1964'de kurulmuş özerk bir kuruluştur.

Özerkliğin gereklerini kendi içinde yaşayarak ve uygulayarak bulmaya çalıştı ve 1964-1971 döneminde bugüne oranla daha sağlıklı ve tutarlı bir yayın politikası tutturdu. Gerçi bu dönemin de hataları oldu. Fakat bugünkü yönetim ve politika yapılan bu hataları da göz önüne alarak çok daha kısa dönemde çok daha iyiyeye gidebilmeliydi. Fakat günümüzün politikası yaptığı çeşitli girişimlerde neredeyse geçmişi yok saydı. Ve de büyük yanlışı, sürekli 12 Mart dönemi yayınlarından sonra, bugünkü yayın düzenine nasıl söz edilebilir diye dile getirildi. Bugünkü yayınlar hep 12 Mart dönemi yayınları ile kıyaslandı. Oysa 12 Mart kendi koşulları içinde bir olağanüstü dönemdir ve kıyaslamalar için sağlıklı bir ölçü olarak alınamaz. Sanırım gerek TRT'deki yöneticiler, gerekse kamuoyunu oluşturmakla görevli basın ve TRT ile ilgilenen her kuruluş ve kişi belleklerini biraz zorlayarak TRT yayını politikasını 12 Mart baskı döneminden önceki dönemle kıyaslamalı ve o günün elverişsiz koşulları ile bugünün çok daha geniş koşullarında yapılanları terazi kefelerine koymalıdır. Sözü ettiğimiz kıyaslama elbette teknik açıdan değildir. Bu kıyaslama yayının içeriği ile, özü ile, çoğulcu demokrasilerin gereği olan yayın politikası ile ilgili olmalıdır.

Özlenen odur ki, günlük yayın politikası ve kaygısından uzaklaşarak uzun dönemde gerçekleştirilecek ilkeci bir yayın politikasının sağlan temellerini kurma yolunda planlı çalışmalar yapılmalı. Gerçi uzun dönem için planlanan ilkeci yayın politikasının ürünleri hemen görülmeyebilir. Hatta bu ürünleri, tohumu atanların kendisi bile görmeyebilir. Ama uzun dönemde gerçekleştirilecek ilkeci yayın politikası, bozulmaz, sarsılmaz, güçlü temellere dayandırılırsa, gelecekteki ürün çok daha verimli, olgun, güzel, doğru ve sürekli olacaktır. Sonucun böylesine köklü olması ise olayı gerçekleştirenler kadar başlatanların da olaydan kıvanç ve övünç duymasını sağlayacaktır. Geleceğin aydınlık Türkiyesi için böylesine ilkeci dönük çalışmalara ihtiyaç olduğu açıktır.